

PUSZTAHELYI RÉKA

Gondolatok az (új) magyar Ptk. elévülési szabályainak alkalmazásához, különös tekintettel az elővásárlási jog megsértéséből fakadó igény érvényesítésére¹

Reflections on the Application of the Limitation Rules in the (New) Hungarian Civil Code, with Special Regard to the Enforcement of Claims Arising from the Infringement of the Pre-emption Rights

Abstract: Provisions on prescription have been revised during the codification of the new Civil Code of Hungary, Act V of 2013. Despite the early proposals, its core system has not changed a lot. Nevertheless, several details, especially in other fields of Civil Code were amended, so the framework of the application of the basic rules of prescription (i.e. its period, the commencement, suspension, or renewal of the period) has changed. Not only the right to performance of an obligation is subjected to prescription but also any right or claim stemming from relationships under Civil Code. In my opinion, Article 6:21 of the Civil Code suggests a dichotomous model for all the legal consequences when a statutory time prescribed for enforcing claims or exercising rights has lapsed: a period may be preclusive (the right is extinguished) or extinctive (the right cannot be enforceable in judicial proceedings anymore). In the following, this study concentrates on a particular time period for enforcing the legal consequences (challenging the contract on the ground of relative ineffectiveness) in case of the infringement of pre-emption right.

Keywords: prescription, suspension, renewal, commencement date, challenging the contract concluded by the infringement of pre-emption right

Összefoglaló: Az elévülésre vonatkozó rendelkezéseket Magyarország új Polgári törvénykönyvének, a 2013. évi V. törvény kodifikációjának során felülvizsgálták. A javaslatok ellenére az alapszabályrendszer nem sokat változott. Mindazonáltal számos részlet, különösen a Polgári törvénykönyv más területein módosult, így az elévülés alapvető szabályainak (azaz időtartamának, a határidő kezdetének, felfüggesztésének vagy meghosszabbításának) alkalmazási keretei megváltoztak. Nemcsak a kötelelem teljesítéséhez való jog évül el, hanem a Polgári törvénykönyv szerinti jogviszonyokból eredő bármely jog vagy követelés is. Véleményem szerint a Ptk. 6:21. §-a egy dichotóm modellt javasol mindazon jogkövetkezményekre, amikor valamely követelés érvényesítésére vagy jog gyakorlására előírt határidő lejárt: a határidő lehet elévülő (a jog megszűnik) vagy jogvesztő (a jog bírósági eljárásban már nem érvényesíthető). A következőkben

1 Jelen tanulmány „Az érvénytelenség és hatálytalanság vizsgálata az új Ptk. tükrében” elnevezésű, K124797. számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

ez a tanulmány az elővásárlási jog megsértése esetén a jogkövetkezmények érvényesítésére (a szerződés relatív hatálytalanságára való hivatkozással történő megtámadására) vonatkozó konkrét határidőre összpontosít.

Kulcsszavak: elévülés, nyugvás, megszakítás, az elévülési idő kezdete, az elővásárlási jogot sértő szerződés megtámadása

1. Bevezetés

A 2013. évi V. törvény, a magyar Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) megalkotásakor az elévülési szabályok felülvizsgálata is megtörtént. A vonatkozó rendelkezések teljes körű átstrukturálására, gyökeresen új elévülési rendszer bevezetésére nem került sor, apróbb módosítások érték ezeket a rendelkezéseket is, miközben a jogalkotó a Ptk. más területein szabályozott, elévüléssel összefüggő megoldásokon is változtatott (vö. pl. az elévülési szabályok elhelyezése a kötelmek közös szabályai között, a szerződés megtámadására nyitva álló határidő kezdete már nem a tudomásszerzéstől függ, a végrendelet megtámadása elévülési határidőhöz kötött, az elővásárlási jogot sértő szerződés hatálytalanságának megállapítása kettős határidőhöz kötött). Ebből fakadóan megváltozott az a környezet, amely a külön törvényekben szabályozott egyes speciális magánjogi igények érvényesítését is eddig keretezte.² Itt kiemelhetjük, hogy a szerződési szabadság minél nagyobb fokú biztosítását szolgálta a törvényi elévülési határidők meghosszabbítását, illetve megrövidítését általános jelleggel megengedő új norma beiktatása, mindamellett, hogy a Ptk. fenntartotta azt a szabályt, hogy az elévülésről való lemondás semmis. Az egyes elévülési szabályok dispozitív vagy kógens természete körüli bizonytalanságok a jogalkotó hallgatása miatt nagyon hamar a szakirodalom és gyakorlat látóterébe kerültek, amelyek az elévülést megszakító okok körüli tudományos-szakmai vitában domborodtak ki.³

2 Például a közüzemi energiaszolgáltatási jogviszonyokban a jellemzően rövid, egy-két éves elévülési határidők miatt a teljesítésre való felszólítás mint megszakító ok kiesése jelentős problémákat okozott. Időközben e törvények módosítása folytán a közüzemi díjakra irányadó elévülési határidő előbb két, majd három évre emelkedett. Vö. pl. a villamos energiáról 2007. évi LXXXVI. törvény hatályos 63. § (3) bekezdése szerint a villamosenergia-kereskedő és -felhasználó közötti villamosenergia-vásárlási szerződésből eredő polgári jogi igények három év alatt évülnek el. Továbbá érdekességként jegyezzük meg, hogy a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 285. § (2) bekezdése szerint a munkáltató bizonyos kis összegű követeléseket közvetlenül fizetési felszólítás útján is érvényesíthet. Tehát ezekben az esetekben a törvény kifejezett rendelkezése alapján a fizetési felszólítás továbbra is megszakítja az elévülést (vö. Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozása [CKVOT] 2019. április 16-i állásfoglalása). Hasonló problémát eredményezett a teljesítésre való felszólítás „kiesése” a biztosítási szerződési gyakorlatban, ahol a biztosítóval szembeni igényérvényesítésre sok esetben egyéves elévülési határidőt alkalmaznak, és emiatt a jogosult a biztosító időhúzása miatt a követelése elévülése veszélyének teheti ki magát. Vö. Kiss Ferenc Kálmán: *A biztosítási szerződésekből eredő követelések elévülésének néhány aktuális kérdése*, Biztosítás és Kártérítés, 2021/1. <https://kbj.hu/szerkesztok-foruma-2021-1/> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

3 KEMENES István: *Jogértelmezési bizonytalanságok az elévülés körül*, Polgári Jog, 2017/1, Fórum, 1–3; JÓJÁRT Eszter: *Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben*, Magyar Jog, 2014/12, 673–685; VÉKÁS Lajos: *A diszpozitív szabályozás elve és az elv kérdőjelei a gyakorlatban*, Magyar Jog, 2018/7–8, 385–391; PUSZTAHELYI Réka, VERESS Emőd: *Elévülési szabályok a jogbiztonság szolgálatában*,

A Ptk. nézetem szerint az időmúlás enyésztető hatását a jogvesztés és az elévülés dichotóm rendszerében kívánta elhelyezni, a Ptk. 6:21. § rendelkezése szerint ugyanis: „Jogosultság gyakorlására és követelés érvényesítésére jogszabályban előírt határidő eltelte jogvesztéssel akkor jár, ha ezt jogszabály kifejezetten így rendeli. Ha a határidő nem jogvesztő, arra az elévülés szabályait kell alkalmazni.” Ezzel a megoldással nemcsak a jogvesztő, záros határidők kivételes és kifejezett jellegét hangsúlyozta, hanem azt is, hogy minden más, anyagi jogi joggyakorlásra, igény érvényesítésére nyitva álló határidő véges és elévülési természetet ölt magára. Nem tisztázta viszont az alábbiakban az elővásárlási jogot sértő szerződés megtámadása példájával illusztrált azon sajátosságot, hogy az egyes igények, jogok érvényesítésére irányadó határidőre az elévülésnek minden szabályát (nyugvás, megszakadás) feltétlenül alkalmazni kell-e, vagy azok csak megfelelően alkalmazandók.

Az elévülési szabályok átgondolásakor a jogalkotó továbbra is a minél egyszerűbb szabályozás elvét követte. Nem alakított ki speciális szabályokat, tényállási feltételeket az egyes nyugvásra okot adó tipikus körülményekhez, és sem ezek között, sem a megszakító okok között nem tett alapvetően különbséget a tekintetben, hogyan hatnak ki az elévülési idő folyására.⁴ A régi Ptk.-hoz hasonlóan a végrehajtási jog elévüléséről is csak röviden rendelkezett: „Ha az elévülést megszakító eljárás során végrehajtható határozatot hoztak, az elévülést a kötelelem megegyezéssel való módosítása és a végrehajtási cselekmények szakítják meg.”⁵ A speciális rendelkezések hiányában a bírói gyakorlatra hárult a szabályok különleges esetekben irányadó értelmezése, amely feladatot nagyban segítették az Új Ptk. Tanácsadó Testület által megfogalmazott vélemények, amelyek közül most itt az elévülésre koncentráló álláspontokat kell kiemelnem.

2. Rendszerben gondolkodás

Nem lehet sem az elévülés nyugvását, sem a megszakítására vezető okokat kiragadván értékelni, illetve a törvényi időtartamtól eltérő meghatározását ezektől függetlenül értékelni. Az elévülési szabályok rendszerében egy elem megváltoztatása is kihat a többire. Ennek lehettünk tanúi, amikor a Ptk. kiiktatta a régi, a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény által megjelölt megszakítási okok közül a teljesítésre való írásbeli felszólítást, és ezen túlmenően a keresetindítás elévülést megszakító hatásához feltételül

a román és a magyar polgári törvénykönyvekben. Összehasonlító jogi tanulmány, Magyar Jog, 2017/6, 373–383; PUSZTAHELYI Réka: *A magánjogi elévülés*, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2015, 188–190, http://real.mtak.hu/26056/1/Pusztahelyi_monog2015%20%281%29.pdf. A Kúria mellett működő Új Ptk. Tanácsadó Testület véleményében is a tagok két egyenértékű, zárt logikai rendszerbe foglalható érvelést azonosítottak abban a kérdésben, vajon az elévülést megszakító okok felsorolása és tartalma a Ptk. diszpozitív vagy kógens rendelkezésének minősül-e. Lásd a Kúria honlapján: <https://tinyurl.com/mrxmcvzv> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

⁴ Egy kivételt említhetünk, az elévülést megszakító okok között külön szolt az érdemi döntéssel záruló eljárás megszakító hatásáról: Az elévülés megszakításától vagy az elévülést megszakító eljárás jogerős befejezésétől az elévülés újból kezdődik. Ptk. 6:25. § (2) bekezdés.

⁵ Ptk. 6:25. § (3) bekezdés.

szabta azt, hogy az eljárásnak érdemi döntés meghozatalával kell zárulnia. Ez a módosítás komoly értelmezési problémákat gerjesztett a büntetőeljárásban előterjesztett, de érdemben el nem bírált, polgári útra utasított polgári jogi igények elévülése kapcsán,⁶ és a polgári peres eljárásban érvényesített, de valamely oknál fogva érdemi határozattal el nem bíralt igények vonatkozásában.⁷ Itt kell megjegyezni, hogy a bűncselekménnyel okozott kár,⁸ illetve sérelemdíj megtérítése iránti perek gyorsított lefolytatására már sor kerülhet a 2020. évi LXX. törvény értelmében. A károsult, sérelmet szenvedett előnyére szolgáló eljárási szabályok előreláthatólag jelentősen megkönnyítik a bűncselekménnyel okozott egyes polgári jogi igények perbeli érvényesítését, és ezáltal az igény elévülése kevesebb esetben fog bekövetkezni. Az Új Ptk. Tanácsadó Testület ugyanis véleményében egyértelműen leszögezte, ha a büntetőeljárásban a bíróság a polgári jogi igényt érdemben nem bírálja el, hanem egyéb törvényes útra utasítja, akkor a büntetőeljárásban a polgári jogi igény előterjesztése nem szakítja meg a követelés elévülését.⁹

Mivel önmagában a keresetlevél benyújtását a Ptk. és a Polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény alapján már nem tekinthetjük elévülést megszakító oknak, és teljesítésre való felszólításként sem szakítja meg az elévülést, felmerült a kérdés, vajon az érdemi döntés hiányában megszűnő peres eljárást tekinthetjük-e a követelés érvényesítése szempontjából az elévülés nyugvását eredményező menthető akadálynak. Értelmezéssel vajon megoldható-e a kérdés, vagy jogszabály-módosítást kíván. Ezért fogalmaztam meg korábban *de lege ferenda* javaslatom¹⁰ az elévülés nyugvásához hasonló speciális szabály beszövegezésére, tekintettel arra, hogy a jelenlegi irodalom is észleli a megindított peres eljárás miatt azt a problémát, miszerint e helyzetet nem lehet úgy minősíteni, mint a tulajdonképpeni értelemben vett, a követelés érvényesítése előtti menthető akadályt.¹¹

Inkább csak érdekességként kívánom hozzátenni, hogy egy, a büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igényvel összefüggésben született bírósági határozat egyébként

6 Új Ptk. Tanácsadó Testülete véleménye.

7 PUSZTAHELYI Réka: *A követelés bírósági eljárásban való érvényesítése – egy elévülést megszakító ok margójára*, Miskolci Jogi Szemle, 2014/2, 76–94.

8 Vö. CSÖNDES Mónika: *A bűncselekményt is megvalósító magatartással okozott kár, illetve nem vagyoni sérelem esetére előterjesztett kártérítési, illetve sérelemdíj iránti igény érvényesítésének és elévülésének egyes kérdései = Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok*, szerk. BODZÁSI Balázs, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2020, 75–98.

9 Lásd a Kúria honlapján Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye: A Ptk. 6:25. §-a (1) bekezdése c) pontjában és 8:1. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezések együttes értelmezése, <https://tinyurl.com/mrxmcevzv> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

10 A javasolt szöveg: „6:25. § (3) Ha az (1) bekezdés c) pontja szerinti eljárásban a bíróság nem hozott jogerős érdemi határozatot, és az eljárás megszűntekor az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél (egyéves vagy egy évnél rövidebb elévülési idő esetében) három hónapnál kevesebb van hátra, akkor az elévülés az eljárás megszűnésétől számított egy év – illetve három hónap – elteltét követően következik be.” Vö. PUSZTAHELYI: *A magánjogi elévülés, i. m.*, 224.

11 Vö. VÖLCSEY Balázs: *Az elévülés szabályrendszere az anyagi jog és az eljárásjog összefüggésében = Elmélet és praktikum. Hagyománytiszteltés és modernitás*, szerk. JUHÁSZ Ágnes, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2022, 280–298, 295, <https://jogikar.uni-miskolc.hu/files/17531/JubileumiPOTk%C3%B6tet.pdf> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

kifejezetten rögzítette az elévülést megszakító okok listájának taxatív jellegét, e szabályok kógens voltát.¹²

A kötelmi követelések egyes kérdéseit érintő rendelkezések, elvek koncepcionális megváltoztatása szintén visszaható az elévülési szabályok alkalmazására. Itt példaként említhetem az 1959-es Ptk. alapján törvényi engedményhez vezető egyes eseteknek a megtérítési igény felváltó megoldását.¹³

3. Az időmúlás jogokra és igényekre gyakorolt enyhésztető hatásának sokfélesége

Az időmúlás a hatását nemcsak a tulajdonképpeni értelemben vett elévülés mint a követelések bírósági úton való érvényesítésére¹⁴ irányadó határidő intézményében fejti ki, a jogok gyakorlásával, követelések érvényesítésével, és e célból a keresetindítással összefüggő egyéb határidők is vizsgálat alá vehetők. Az egyes határidők közti különbségtételnek a magyar polgári jogi jogfejlődés számára releváns felismerése Alexander Grawein munkájához fűződik,¹⁵ akinek a kor szempontjából értékes megállapításait Kiss Albert foglalta össze a magyar magánjog kodifikációját szolgáló korszakalkotó művében, „Az elévülés a magyar anyagi magánjogban” címűben.¹⁶ A magyar dogmatikára jelentős hatást gyakorolt Grosschmid Béni is, aki az elévülési és jogvesztő határidőről tett megállapításait elsősorban a váltóelévülés kapcsán fejtette ki.¹⁷

Kiss Albert szerint az elévülési és a jogvesztő határidőket kezelhetjük mereven, egymástól szigorúan elválasztandó jogi jelenségként is, de lehetséges ezen intézményeket egy skálán elhelyezni, mint ugyanazon jogi tény (a jog huzamosabb időn keresztül nem gyakorlása) eltérő következményeit.¹⁸ Sőt, Rudolf Loránt a jogvesztő határidők mint az elévüléssel rokon tényállások elemzésekor is rámutat azok sokszínűségére,¹⁹ amely alap-

12 BH2015.65. Apró szépséghiba, hogy az 1959-es Ptk., nem pedig a Ptk. alkalmazási körében mondta ezt ki.

13 Vö. pl. harmadik személy részéről történő (ideértve kezes, ill. zálogkötelezett) teljesítése (Ptk. 6:57. §), kárbiztosítás alapján biztosító teljesítése (Ptk. 6:468. §) esetén biztosított megtérítési igény.

14 Itt most nem térek ki az elévülés igényelvéülésként vagy anyagi értelemben vett kereset-elévülésként való felfogása közötti dogmatikai különbségekre, pusztán a Ptk. szerinti megközelítésre: „Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az elévült követelést bírósági eljárásban nem lehet érvényesíteni.” Ptk. 6:23. § (1) bekezdés. Vö. ezen kívül: PUSZTAHELYI, VERESS: *i. m.*, 373.

15 Alexander GRAWEIN: *Verjährung und gesetzliche Befristung*, Leipzig, 1880. Digitalizált változata elérhető: <http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/books/%22148948%22> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

16 Kiss Albert: *Az elévülés a magyar anyagi magánjogban*, Politzer, Budapest, 1902.

17 Vö. GROSSCHMID BÉNI: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből*. II. kötet. Grill, Budapest, 1932, 959, 125. §.

18 Kiss: *Az elévülés...*, *i. m.*, 128. „A tiszta jogvesztő határidőnek típusa [...] anyagi magánjogunkban csak elvétve fordul elő, s a legtöbb záros határidőnél feltalálható az elévülésnek a tiszta záros határidő típusától elütő jellemvonásainak egyike-másika.”

19 RUDOLF LORÁNT: *Az elévülés*, KJK, Budapest, 1961, 48–50.

ján láthatóvá válik, hogy sem az elévülési határidők egyes esetei, de a záros, jogvesztő határidők egyes megnyilvánulásai sem vonhatók egységes szemlélet alá.

Ellenben, ha a törvény által jogvesztőként megfogalmazott határidők és az elévülési határidők sajátosságait vetjük egybe, azt tapasztaljuk, hogy a konkrét esetekben minden egyes elévülési és minden egyes jogvesztő határidő számos egyedi sajátosságot mutat fel.

Menyhárt Gáspár 1917-ben írt munkájában az elévülési és a jogvesztő határidő elhatárolásakor levezetésében oda jutott, hogy lényegében olyan, mint jogvesztő határidő, fogalmilag nem létezik. Az alanyi jog pusztá nem gyakorlása váltja ki, mint jogszünetítő tény, annak megszűnését. A jogvesztő határidőhöz az elévülés tehát úgy viszonyul, mint bármely más jogszünetést előidéző körülményhez (pl. derelictio, fizetés, engedés, halál). Az elévülés intézményének lényegét ezzel szemben abban látja, hogy a jogsértéssel áll elő azon igény, amelynek érvényesítése időbeli (elévülési határidő) korlátok közé szorított. „*Facultas lévén a jogigény, a törvény jogpolitikai okokból főként a kötelezettre tekintettel időhatárt szab az igény érvényesítésére, amelynek elteltéhez a kötelezett tetszésére bízva kimondja annak megszűnését.*”²⁰

Megállapíthatjuk tehát azt, hogy az időmúlás enyésztető hatását sokféleképpen fejtheti, a jogok gyakorlásának, a követelések érvényesítésének időbeli lekorlátozása egymástól a részletekben eltérő törvényi szabályokkal valósulhat meg. Két lehetőség kínálkozik. Egyrészt Kiss Albert felismerését követve tudatosan észleljük az egyes határidők mögötti eltérő indokokat, és elfogadjuk ezzel párhuzamosan az ún. rokon-tényállások jelentőségét. Mindezek alapján ezekre az esetekre az elévülési határidő mint a többé-kevésbé kiforrott és a leginkább általánosítható esetkör szabályait *megfelelően* alkalmazzuk.

Másrészt alkalmazhatjuk azt a megoldást is, hogy elfogadjuk a jogvesztő és az elévülési határidők kizárólagos kettősségét. Így viszont azokban a speciális esetekben, ahol a kivételek felállítása nem indokolt vagy annak részletszabályokkal kiegészítése nem hatékony, az elévülési határidő egyes *szabályait alkalmazzuk*. Ez utóbbi esetben a jog alkalmazása rugalmatlanabb, viszont feltehetőleg jobban szolgálja a jogbiztonság elvét, annak kiszámíthatósága folytán.²¹

Az új Ptk. megfogalmazásából az következik, hogy lényegében az alanyi jogok gyakorlására és a követelések érvényesítésére jogvesztő vagy elévülési határidő áll rendelkezésre. Amely határidő nem jogvesztő (akként a jogi rendelkezés nem nevesíti), az elévülési határidőként kezelendő. E szövegezéssel kapcsolatban először is azt kell rögzítenünk, hogy az elévülés szabályait a jogalkotó a Kötelmi Könyvbe helyezte, azaz a kötelmi jogviszonyokból fakadó jogok (követelések) körében alkalmazandó, tehát kérdés, hogy a Ptk. más könyveiben – így pl. a családjogi vagy a társasági jogi könyvben – meghatározott egyes keresetindítási határidők értelmezhetőek-e elévülési, netán jogvesztő határidőként abban az esetben, ha a törvény ezt kifejezetten nem rögzíti.

Kemenes István a Ptk. előkészítő munkálatai során is felvetette előterjesztésében azt a kérdést, vajon az új Ptk. kötelmi jogi részén kívüli rendelkezésekből eredő követelések

20 MENYHÁRT Gáspár: *Elévülés és záros határidő*, Ajtai Nyomda, Kolozsvár, 1917, 18.

21 Remélhetőleg. Az alábbi elővásárlási jogot sértő szerződés megtámadására nyitva álló határidő esetében a bírói döntések alapvetően a jogalkalmazási bizonytalanságot tükrözték.

hogyan viszonyulnak az elévülési (jogvesztő) határidőkhöz. Három lehetséges megoldást vázolt fel:

„– A határidők jogvesztő, illetve elévülési természete általában a polgári anyagi jogi határidők sajátossága, vagyis valamennyi (bármelyik) anyagi jogi határidő besorolható vagy a jogvesztő, vagy az elévülési kategóriába; vagy

– a határidő jogvesztő, illetve elévülési természete ennél szűkebben csak olyan esetekben merülhet fel, amikor a polgári jog valamely alanyi jogosultság, igény, követelés érvényesítéséhez ír elő határidőt; vagy

– a határidő jogvesztő, illetve elévülési természete még szűkebben csak a kötelmi jogi igények érvényesítésére vonatkoztatható.”²²

Az igényérvényesítés, joggyakorlás határidő-központú megközelítése, differenciálása bár nem túl szerencsés,²³ mégis rávilágít témánk szempontjából arra, hogy az új Ptk. kodifikálása során figyelembe vett szempont az volt, hogy az elévülési és jogvesztő határidők a jogok gyakorlására, illetve a követelések érvényesítésére nyitva álló határidők kizárólagosan lehetséges formái.²⁴

A kommentáriumok is alapvetően ezt az álláspontot követi, ahogyan arra a későbbiekben az anyagi jogi keresetindítási határidők kapcsán kitérek.

4. Keresetindítás és arra irányadó egyes anyagi jogi határidők

Első kérdésként különbséget kell tennünk a követelések érvényesítésére irányadó elévülési vagy jogvesztő határidők, továbbá a keresetindítás időbeli korlátozását célzó keresetindítási határidők között.

Plósz ugyanis rámutat arra a problémára, hogy sokan vagy az alanyi joggal, vagy az igénnyel azonosítják a keresetet.²⁵ Ezen elméletek következtelensége napvilágra kerül akkor, amikor olyan keresetek merülnek fel, amelyek ténykörülményen alapulnak, mint pl. a szerződés, végrendelet érvénytelenítése, vannak továbbá olyanok, amelyek pusztán bírói elismerésre, azaz a megállapításra irányulnak, amelyek célja lehet jog létezésének megállapítása, vagy annak előképét jelentő tényállapot elismerése. Ez utóbbi

22 KEMENES István: *Az időmúlás joghatásával összefüggő egyes kérdések*. A Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2010. november 25-ei kollégiumi üléséhez készített vitaanyag. Megjelent: *Bírósági Döntések Tára* 2011/2.

23 Mert elsősorban nem a jogi rendelkezés Ptk.-beli helye, hanem a szabályozott jogviszony kötelmi jogi jellemvonásai határozzák meg annak kötelmi viszony jellegét és az abból eredő követelések elévülését.

24 Vö. PUSZTAHELYI Réka: *The Time Limits for Enforcing Claims and Exercising Rights: Preclusive Terms and Periods of Limitation in the light of the Proposal of the New Hungarian Civil Code*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, 2012/2, 551–571.

25 A keresetjog nem más, mint a bírói úton érvényesített alanyi jog. Az igényhelyzet szintén az alanyi jog egy személyes vonatkozását mutatja meg, a jog maga egy bizonyos személy iránti vonatkozásában, a jognak egy különös jelentkezési alakja. A keresetjog szintén egyfajta személyes vonatkozást ölt magára, azonban nem anyagi jogi viszonyban, hanem a közjogi természetű perjogviszonyban. Vö. PLÓSZ Sándor: *A keresetjogról (Első közlemény)*, *Magyar Igazságügy* 1876/5, 167–187; PLÓSZ Sándor: *A keresetjogról (Második közlemény)*, *Magyar Igazságügy* 1876/5, 231–259.

esetben az elismerési keresetnek a jog lejárta előtt, annak „érvényesülhetése” előtt is van helye. Plósz rámutat továbbá arra is, hogy kivételesen még le nem járt követelések iránti marasztalásra is lehet pert indítani, jogszabályban meghatározott esetekben.

Ugyanerre a következtetésre jut *Tóth Lajos* is: felhívja arra a figyelmet, hogy a keresetjog nem azonosítható az alanyi magánjoggal.²⁶ Elsősorban, mert keresethőség nélkül is van alanyi magánjog, így pl. a természetes obligációkból alanyi jog származik. Továbbá valamennyi „*magánjog él és létezik már akkor, amikor még nem kereshető*”.²⁷

A polgári eljárásjog és az anyagi jog határán fekvő kérdés, hogy vajon a keresetindításra (vagy nemperes eljárás megindítására) szabott, adott határidő anyagi vagy eljárási jogi jellegű, a magyar szakirodalomban régóta vitatott. Ennek alapvető eljárásjogi következménye, hogy a határidő elmulasztását – kivéve, ha jogszabály az adott határidő elmulasztását igazolási kérelemmel kimenthetővé teszi – a bíróságnak hivatalból kell-e figyelembe vennie és a keresetet elutasítania, vagy a mulasztás következményéről a perben érdemben kell-e döntenie, az ellenérdekű fél elévülési kifogása alapján.

A jogok (követelések) perbeli érvényesítése időbeli korlátozásának fent említett sokszínűsége egy újabb dimenzióval bővül, a keresetindításra szabott határidő anyagi jogi vagy eljárásjogi természetével.

Olyan sajátos *anyagi jogi keresetindítási határidők* tarkítják e képet,²⁸ mint például az érvénytelen szerződés megtámadása, az érvénytelen vagy hatálytalan végrendelet megtámadása, a jogi személy (ideértve most társasházközösséget is) határozatainak megtámadása, az apasági vélelmek megdöntése vagy az ingatlan-nyilvántartási törlési per megindításának határideje.

A szerződés megtámadására nyitva álló egyéves határidő természetét illetően a Ptk. hallgat, azonban e határidő elévülési természetéről még a Ptk. hatálybalépését megelőzően állást foglalt, amelyet a Ptk. kommentárirodalma, utalva a Ptk. 6:21. §-ára, fenntart.²⁹

Már a Ptk. hatálybalépése előtt e kérdésben viszonylagos nyugvópontot ért el a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) 4/2003. PJE. számú jogegységi határozata, amely rendelkező részében a következőképpen fogalmaz: „*A keresetlevél késedelmes benyújtása esetén, ha a keresetlevél előterjesztésére megállapított határidő – jogszabály kifejezett rendelkezése folytán – jogvesztő, vagy a mulasztás kimentésére előírt igazolással a fél nem él, illetőleg az alaptalan, a keresetlevél idézés kibocsátása nélkül hivatalból el kell utasítani, ennek elmaradása esetén a pert meg kell szüntetni. Ha a keresetlevél késedelmes benyújtása nem vezet jogvesztésre, és a jogszabály a mulasztás orvoslására nem ír elő igazolást, a mulasztás jogkövetkezményéről az ellenérdekű fél elévülési kifogása alapján az ügy érdemében hozott ítéletben kell döntenie.*” Eljárásjogi szemléletű csoportosításának alapja tehát az, hogy a határidő eljárásjogi, ha a Pp. kifejezetten a határidő elmulasztása esetén a mulasztás igazolására ad lehetőséget. Más esetekben a

26 TÓTH Lajos: *A kereseti jog terminológiai fogalma = Emlékkönyv Grosschmid Béni jogtanári működésének harminczadik évfordulójára*, szerk. ÁGOSTON Péter et al., Budapest, Rényi Károly Bizománya, 1912, 590.

27 TÓTH: *i. m.*, 592.

28 VÖ. PUSZTAHELYI: *A magánjogi elévülés, i. m.*, 289. skk.

29 VÖ. MENYHÁRD Attila: *Az érvénytelenség = 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, főszerk. CSEHI Zoltán, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2021, 1473. <https://www.mhk.hu/files/ptk-kommentar.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 10.).

határidő anyagi természetű, és ha jogszabály a keresetindítási határidő elmulasztásához nem fűzi a jog megszűnését mint negatív jogkövetkezményt, akkor a határidő elévülési jellegű.³⁰ Amennyiben tehát a jogszabály a mulasztás kimentésére nem az elévülés kimentésénél szigorúbb feltételekkel előterjeszhető igazolást írja elő, a határidő elévülését a bíróság hivatalból nem állapíthatja meg; a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli visszautasításának³¹ nincs helye.

Ezt a felfogást erősítette tovább például a PJD2020.18. számon közzétett döntés, amely a jogi személy határozata hatályon kívül helyezése iránti kereset előterjesztésére irányadó első, szubjektív, azaz a tudomásszerzéstől számított 30 napos határidőt³² mint anyagi jogi keresetindítási határidőt nevesítette, és ebből következően, a törvény hallgatása folytán nem jogvesztő, hanem elévülési határidőként kezelte.

A következő kérdésünk azonban, ha és amennyiben elévülési jellegűnek tekintjük ezeket a speciális anyagi jogi keresetindítási határidőket, hogyan lehet ezekben az esetekben a Ptk. 6:21. §-a alapján az elévülés szabályait alkalmazni (illetve megfelelően alkalmazni).³³ Ehhez illusztrációként az elővásárlási jogot sértő szerződés megtámadására irányadó rendkívül rövid, a tudomásszerzéstől számított 30 napos határidőt emelem ki és teszem a vizsgálat tárgyává.

5. Elővásárlási jogot sértő szerződés hatálytalanságából fakadó igény érvényesítése

A Ptk. 6:223. §-a alapján az elővásárlási jogot sértő szerződés a jogosulttal szemben hatálytalan, aki a hatálytalanságból eredő igényeket a jogosult a szerződéskötésről való tudomásszerzéstől számított harminc napon belül érvényesítheti azzal a feltétellel, hogy az igényérvényesítéssel egyidejűleg az ajánlatot elfogadó nyilatkozatot tesz, és igazolja teljesítőképességét. A hatálytalanságból eredő igényeket a jogosult a szerződéskötéstől számított három év elteltével nem érvényesítheti.

Az 1959-es Ptk. hatálya idején speciális szabály hiányában az általános ötéves elévülési idő volt irányadó, amely a bírói gyakorlatban kiegészült a jogelenyészes egyes szerzők szerint *contra legem*,³⁴ véleményem szerint a jóhízeműség és tisztesség, és a *venire contra factum proprium* elvből levezethető megoldásával.³⁵ Itt kell hozzáfűzni, hogy az

30 Az 1/2017. PJE határozat értelmében ez a jogegységi határozat az új Pp., azaz a 2016. évi CXXX. törvény alkalmazása körében is megfelelően irányadó.

31 Pp. 176. § (1) bekezdés i) pontja.

32 Vö Ptk. 3:36. § (1) bekezdés: „A határozat hatályon kívül helyezése iránt attól az időponttól számított harminc napon belül lehet keresetet indítani a jogi személy ellen, amikor a jogosult a határozatról tudomást szerzett vagy a határozatról tudomást szerezhetett volna. A határozat meghozatalától számított egyéves, jogvesztő határidő elteltével per nem indítható.”

33 Megint csak hangsúlyozom, a Ptk. 6:21. §-a az elévülés szabályainak alkalmazását, nem pedig megfelelő alkalmazását írja elő.

34 KISS TIBOR: *Elenyészhet-e az elővásárlási jog?* Magyar Jog, 2009/9, 546–554, 551.

35 PUSZTAHELYI: *A magánjogi elévülés..., i. m., 313.*

elővásárlási joggal kapcsolatos egyes értelmezési kérdésekről szóló 2009/2. PK-vélemény már előirányozta a Ptk. által követett, fent említett megoldást, úgy érvelve, hogy a tudomásszerzéstől számítva az elővásárlásra jogosultnak ugyanannyi időt szabjunk a hatálytalan szerződés megtámadására, mint amennyi az elővásárlásra jogosult számára az elfogadó nyilatkozata megtételére nyitva álló határidő lett volna.³⁶

A bírói gyakorlat tehát abból az elvből indult ki, hogy az elővásárlásra jogosult nem kerülhet kedvezőbb helyzetbe azáltal, hogy vele a vételi ajánlatot nem közölték, mint amelyben akkor lenne, ha azt vele szabályszerűen közlik. Önmagában azért, mert a sérelmére jogsértést követtek el, az elővásárlásra jogosult még nem igényelheti a sérelmének az orvoslását az ajánlat elfogadására egyébként nyitva álló határidő meghosszabbításával, és különösen nem az általános elévülési idő figyelembevételével. Az ajánlat elfogadására megnyíló fiktív időtartam azonban nem minden esetben működik megfelelően. Hogyan értékelhetjük azokat a körülményeket, amelyek az igény bírói úton való érvényesítését gátolják vagy ideiglenesen hátráltatják? Nevesítve: beszélhetünk-e ezen harmincnapos határidő esetében az elévülés nyugvásáról, illetve megszakadásáról? Ha e határidőt elévülési jellegűnek tekintjük, akkor az elévülési szabályokat (megfelelően) alkalmazni kell.

Itt kell kiemelnem Kovács László 2015-ben publikált gondolatait, aki szerint az igényérvényesítés természetével nem fér össze, hogy ezt a határidőt elévülési határidőként értelmezzük: „Az új Ptk. 6:222. §-ának (1) és (2) bekezdése ugyanis a harmadik személy részéről érkező ajánlatot – ha azt a tulajdonos hajlandó elfogadni – átváltoztatja a tulajdonos eladási ajánlatává, amit közölnie kell az elővásárlásra jogosult személlyel. Ha az eladási ajánlatot elfogadja, a szerződés vele jön létre. (A harmadik személlyel megkötött relatíve hatálytalan szerződést is ilyen eladási ajánlatnak kell tekinteni.) A jogosult a 30 napos határidő alatt igényét az ajánlat elfogadásával érvényesítheti azzal a többletfeltétellel, hogy igazolnia kell teljesítőképességét is. (Ez a 30 napos határidő a kereset benyújtására is irányadó.) Ebből következik, hogy a 30 napos határidőre az elévülés szabályainak kizárását megköveteli az is, hogy sértené a Ptk. 6:222. §-a (3) bekezdésének az ajánlati kötöttségről szóló rendelkezését.”³⁷

A bírói gyakorlat mindezen fenntartások ellenére felhasználja a fenti tételt, miszerint amely határidő nem jogvesztő, az elévülési, és mindamelllett mellőzi a keretesindításra szabott rendkívül rövid szubjektív határidő mögötti jogalkotói megfontolásokat, és ezért az elévülés szabályainak alkalmazásával ad választ a felmerülő vitás kérdésekre.

Az alábbiakban nézzük, milyen eredményre jutottak az egyes bírói fórumok.

A BH2021.199. számon közzétett döntésben a Kúria a fentieknek megfelelően minősítette a harmincnapos határidőt. Anyagi jogi keresetindítási határidőnek tekintette, amely mivel nem jogvesztő, ezért arra az elévülés szabályait kell alkalmazni.³⁸ Ez az érvelés az elővásárlási jogosult javát szolgálja, hiszen nem kerülhet sor arra, hogy a határidő elmulasztása miatt keresetét a bíróság hivatalból visszautasítsa. Milyen módon is alkalmazta az elévülés szabályait erre a tudomásszerzéstől induló és rendkívül rövid határidőre?

36 BH2015.99.

37 Kovács László: *Változások az elévülés szabályaiban*, Céghírnök, 2015/5, 3–7.

38 Ugyanígy BH2019.18. számú ügyben.

Az első alkalmazandó szabály az elévülés kezdő időpontja, amely a Ptk. 6:22. § (2) bekezdése szerint az esedékessé válás, hiszen egy követelés elévülése akkor kezdődik, ha a követelés esedékessé válik. Ebben a fogalmi keretrendszerben magyarázza a bírói döntés az „esedékessé válás” kifejezést, ezen igény tekintetében a Ptk. 6:223. § (2) bekezdésében megfogalmazott „*szerződéskötésről való tudomásszerzés*” tényszerű bekövetkezését jelenti. Pontosabban úgy fogalmazhatunk, hogy az elővásárlási jog megsértéséből fakadó igény bíróság előtti érvényesítését feltételező tudatállapot, a tudomásszerzés be kell következzen. Erre tekintettel, a szerződéskötésről való tudomásszerzés megállapíthatósága, azaz az igény érvényesítéséhez elegendő információ elvárható megszerzése az adott körülményektől függ. Ebben a konkrét esetben az eladó által tett, elővásárlásra felhívó ajánlatra küldött elfogadó nyilatkozat elkésett jellegéről is értesülnie kellett a jogosultnak: „[...] az elővásárlási jogosult tudomásszerzése – eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában – bármely olyan tényen alapulhat, amelyből egyértelműen és okszerűen következik, hogy az eladó figyelmen kívül hagyja az elfogadó nyilatkozatát, és a szerződést kötő felek a szerződés teljesítése érdekében további, jogilag releváns lépéseket tesznek.”³⁹

A konkrét ügyben ugyanis az I. rendű alperes 2019. június 26-án értesítette a felperest arról, hogy megítélése szerint elkésett elővásárlási jogának gyakorlásával, ezért azt figyelmen kívül hagyja. Ezt az értesítést a felperes postai úton 2019. július 5-én kapta meg, az ettől számított 30 napon belül a keresetlevelét nem terjesztette elő, hanem csak 2019. augusztus 16. napján.

Itt kell megjegyeznünk, hogy maga a kifejezés, „a szerződéskötésről való tudomásszerzés” is csak megfelelően értelmezhető, hiszen sok esetben, ahogyan a perbeli esetben is, az elővásárlási joggal terhelt dolog tulajdonosa és a harmadik fél az elővásárlásra jogosult nyilatkozatától függő hatállyal már előzetesen megkötötte a szerződést. E bírói döntés is többek között felhívja a mező- és erdőgazdasági hasznosítású föld eladása esetén az elővásárlási jog megsértéséből fakadó igény érvényesítéséről szóló 2020/1. PJE számú polgári jogegységi határozat érvelését: „Az elővásárlásra jogosultnak az elfogadó nyilatkozata megtételekor az elővásárlási joga megsértéséből fakadó igénye még nincs. Ilyen igénye nem a szerződéskötésről való tudomásszerzéssel keletkezik, hanem akkor, amikor valamilyen – tényállástól függően eltérő – módon tudomást szerez az elővásárlási joga megsértéséről, vagyis arról, hogy az eladó nem fogadja el, figyelmen kívül hagyja az elfogadó nyilatkozatát, és a felek az általuk kötött szerződést teljesítik.”⁴⁰

A BDT 2018.3863. számú döntés tényállása szerint a felperes a részére megküldött iratok alapján bejelentette elővásárlási jogának gyakorlását. Az erre adott válasz

39 BH2021.199.

40 Az utolsó elemet, „[...] és a felek az általuk kötött szerződést teljesítik” véleményem szerint óvatosan kell kezelni, mert ilyen értelmezés közvetlenül nem szűrhető le a Ptk. rendelkezéséből. A jogegységi határozat itt a BH2018.309. sz. döntés rendelkező része fordulatát alkalmazza, hozzá kell azonban fűznünk, hogy abban ott „a perbeli esetben akkor, amikor[...]” kitéttel szerepel. Más esetben egyéb körülményekből állapíthatjuk meg a tudomásszerzés tényét: „Ez az időpont, amikor tudomást szerez az elővásárlási joga megsértéséről, vagyis arról, hogy a jegyző által a kifüggesztési eljárást követően megküldött elfogadó nyilatkozatát figyelmen kívül hagyva a tulajdonos eladó az adásvételi szerződést a vele szerződött vevő javára záradékolja, azt a változás ingatlan-nyilvántartáson történő átvezetése érdekében benyújtják az illetékes földhivatalhoz, a tulajdonos a szerződéses vevő részére kiadja a bejegyzési engedélyt, a szerződéses vevő tulajdonjoga bejegyzést nyer, esetleg

– amely szerint tulajdonostársa csak jelentős, közel kétszeres vételár mellett tekintette hatályosan gyakorolhatónak az elővásárlási jogot – tartalmát tekintve egyértelműen a felperes elfogadó nyilatkozatának visszautasítását jelentette. Véleményem szerint az elővásárlási jogot sértő szerződés hatálytalanságával összefüggésben a „szerződéskötésről való tudomásszerzés” fordulatának helyes értelmezése akkor valósulhat meg, ha nem pusztán a szerződéskötésre vonatkozik. A „szerződéskötésről való tudomásszerzés” alapvetően arra utal, hogy a jogosult egyértelműen tudomást szerez az elővásárlási jog kijátszásáról, megsértéséről.

Ezen kívül itt csak érinteni kívánom a *Leszkoven László* által kimutatott további problémát. A perbeli esetben a tulajdonostársak nagy száma miatt a tulajdonos mentesült ugyan a közlési kötelezettség alól a Ptk. 6:222. § (1) bekezdése alapján, viszont a bírói gyakorlat szerint ekkor sem szűnt meg a tulajdonostársak elővásárlási joga, tehát a tudomásszerzéstől, de legkésőbb a szerződéskötéstől számított 3 éven belül sikerrel követelhetik a szerződés hatálytalansága megállapítását.⁴¹

A tudomásszerzés időpontjának bizonytalansága, és így önmagában a nem tudás mint az igény érvényesítését akadályozó körülmény, egy további értelmezési „problémaágazást” is eredményezett. Felmerült ugyanis a bírói gyakorlatban az a kérdés, hogy a tudomásszerzés fennálló helyzetet értékelhetjük-e az elévülés nyugvását eredményező körülményként, amelynek megszűntével nem a harmincnapos határidőt, hanem a Ptk. rendelkezése alapján a törvényben meghatározott három hónapot kell figyelembe vennünk az igény érvényesítésére nyitva álló időtartamként.⁴² Valóban igaz, hogy a hatályos elévülési szabályok alapján a nyugvás magában foglalhatja azokat a menthető körülményeket (így a tudomásszerzés hiányát), amelyek már az igényérvényesítés lehetőségének megnyíltakor, azaz az elévülés objektíve megadott kezdő időpontjában (pl. követelés esedékessé válása,⁴³ lejárat napja, károsodás bekövetkezte,⁴⁴ érvénytelen szerződés megtámadása esetében a szerződéskötés időpontja,⁴⁵ érvénytelen végrendelet megtámadása esetén hagyaték megnyílt⁴⁶) is fennállnak. A szubjektív kezdő időpont,

birtokba is lép. Ezen szerződést teljesítő cselekményekről való tudomásszerzéssel keletkezik a kifüggesztési eljárásban elfogadó nyilatkozatot tett elővásárlásra jogosultnak az adásvételi szerződés relatív hatálytalanságából eredő, csak perben érvényesíthető igénye, bíróság által orvosolható jogsérelme.”
Kúria Pfv.20698/2018/8.

41 LESZKOVEN László: *Az elővásárlási jogról – újra, de vélhetően nem utoljára*, Gazdaság és Jog, 2021/7–8, 12–18.

42 Vö. Ptk. 6:24. § (2) bekezdése alapján, ha az elévülés nyugszik, az akadály megszűnésétől számított – egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetén három hónapos – határidőn belül a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél – egyéves vagy ennél rövidebb elévülési idő esetén három hónapnál – kevesebb van hátra. A magyar polgári jogban a nyugvás tehát nem egyszerű nyugvás, hanem annak egy ún. minősített esete, ahol a menthető akadály megszűnését követően megnyílt pótlólagos határidőről beszélhetünk. Feltéve persze, hogy az eredeti elévülési idő telését vagy elteltét figyelembe véve ez a határidő releváns lesz. E határidő sajátossága, hogy nyugvásáról már nem beszélhetünk, megszakítása esetén pedig kizárólag ez az idő kezdődik újból.

43 Ptk. 6:22. § (2) bekezdés.

44 Ptk. 6:532. §.

45 Ptk. 6:89. § (3) bekezdés.

46 Ptk. 7:37. § (4) bekezdés.

így a tudomásszerzés⁴⁷ esetében ezen menthető körülménynek az önálló nyugvási okként való figyelembevétele azonban értelmetlen, így a nyugvás következményének alkalmazása is helytelen.

Visszatérve a tudomásszerzéssel meginduló szubjektív határidő elévülési természetére, mindenképpen értékelendő sajátossága, hogy keresetindítási határidő. Ez azt jelenti, hogy ezzel összefüggésben az elévülés nyugvására vagy akár a megszakítására irányadó szabályoknak is csak oly módon tulajdoníthatunk jelentőséget, ha azok a bíróság előtti igényérvényesítéssel állnak kapcsolatban.

Így például, ha a jogosult észleli, hogy elfogadó nyilatkozata ellenére a tulajdonos-(társ) a szerződést a szerző féllel megkötötte, és annak teljesítése, a tulajdonjog bejegyzése végett a földhivatalnak benyújtották, nem minősülhet a nyugvást eredményező menthető akadálnak, ha a jogosult a földhivatali határozat ellen fellebbezést nyújt be, és várja az eljárás kimenetelét. Ennek oka az, hogy a földhivatal egyrészt a bejegyzési kérelmet csak az okirat nyilvánvaló érvénytelensége esetén utasíthatja el, illetve termőföld esetén nem vizsgálhatja az elővásárlásra jogosultak sorrendjét.⁴⁸

Gyakori nyugvásra okot adó körülmény viszont, hogy az elővásárlásra jogosult, észlelvén elfogadó nyilatkozata figyelmen kívül hagyását, a tulajdonossal írásbeli egyeztetésbe kezd a jogvita rendezése céljából, így például levélben 15 napos határidőt megjelölve írásbeli visszajelzésben kéri elismerni a tulajdonszerzését és a tulajdonjog bejegyzéséhez szükséges hozzájáruló nyilatkozat ügyvédi letétbe helyezését.⁴⁹

A továbbiakban a nyugvás következtében kezdődő pótlólagos keresetindítási határidő tartamát kell megvizsgálni. A BDT 2018.3863. számon⁵⁰ közzétett döntés elvi élel rögzítette, hogy a bírói útra tartozó igényérvényesítésre a törvény által engedett 30 napos elévülési jellegű határidő nyugvása esetén a nyugvási ok megszűnése után megnyíló igényérvényesítési idő nem lehet hosszabb, mint a jogszabály által eredetileg megszabott határidő. Érvelése szerint a rövid keresetindítási határidő eleve a bizonytalan jogi helyzet gyors lezárását célozza, és ezzel a jogalkotói akarattal összeegyeztethetetlen lenne, ha a törvényi szabály formális alkalmazása folytán a 30 napos elévülési határidőhöz három hónapos további igényérvényesítési határidő kapcsolódna.

Az Új Ptk. Tanácsadó Testülete hasonló álláspontot foglalt el. Nemcsak az elővásárlási jog megsértéséből fakadó igény érvényesítésére szabott rövid határidő, hanem minden három hónapnál rövidebb elévülési határidő esetében általános élel rögzítette, hogy a Ptk. 6:24.§ (2) bekezdésének az alkalmazásában három hónapnál rövidebb elévülési jellegű határidő nyugvása esetén a nyugvási ok megszűnése után megnyíló igényérvényesítési idő a jogszabály által eredetileg meghatározott igényérvényesítési határidővel egyezik meg. A testület szerint a három hónapnál rövidebb határidők esetében a határidő három hónappal való meghosszabbítása a jogalkotó által eredetileg biztosított igényérvényesítési határidőt hosszabbítaná meg. Ez az eredmény nem lehet összhangban az igényérvényesítési határidők meghatározása mögött meghúzódó jogalkotói célokkal.

47 Termékfelelősség esetében vö. Ptk. 6:558. § (2) bekezdés.

48 Vö. Kúria Pfv.20698/2018/8.

49 Vö. Fővárosi Ítéltábla Gf.40114/2021/5.

50 Vö. Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.305/2017.

Zoltán Ödön az 1959-es Ptk. 1977-es novelláris módosítása előkészítése során hasonlóképp fogalmazta meg álláspontját. A törvényhozói szándék véleménye szerint sem irányulhat olyan helyzet előidézésére, hogy az eredeti elévülési időnél hosszabb időtartamot biztosítson az igényérvényesítésre a nyugvásra okot adó körülmény megszűnése után.⁵¹ Itt kell hozzátennem, hogy nem 30 napos, hanem jellemzően hosszabb, de egy évnél rövidebb elévülési idők (pl. szavatosság) esetére szorgalmazta ő a speciális rendelkezés felállítását. Mint látjuk, az egyéves vagy egy évnél rövidebb határidőhöz aránylagosan rövidebb, három hónapos határidőt rendelt a jogalkotó. Kérdés viszont, hogy ez az elévülési szabály, még ha a bírói gyakorlat egyöntetűen kizárólag további harminc napra biztosítja a keresetindítás lehetőségét, egyáltalán alkalmazható-e a tudomásszerzéstől mint szubjektív kezdő időponttól induló speciális keresetindítási határidő esetében.

A Ptk. az elővásárlási jogot sértő szerződés megtámadását hároméves, a szerződés megkötésétől számított objektív határidőn belül teszi lehetővé, amelyet így fogalmaz meg: „A hatálytalanságból eredő igényeket a jogosult a szerződéskötéstől számított három év elteltével nem érvényesítheti.” Újból csak felmerül a kérdés, a Ptk. 6:21. § alapján elévülési vagy jogvesztő határidőnek kell-e tekintenünk a Ptk. ezen rendelkezését. Le kell szögeznünk, hogy a törvény ebben az esetben sem szól kifejezetten a határidő jogvesztő jellegéről.

Ha a határidő anyagi jogi keresetindítási természetére tekintünk, újból fel kell hívunk a 4/2003. PJE. számú jogegységi határozat rendelkezéseit. A törvény kifejezett rendelkezése hiányában e határidőt lehetséges-e jogvesztőnek tekinteni, vagy elévülésnek minősül? Mivel véglegesen kívánja lezárni az igényérvényesítési lehetőséget, amely a vele párban álló szubjektív kezdő időpontú 30 napos keresetindítási határidő kezdetének kitolódásából, illetve nyugvásából fakadóan elhúzódhat, ezért valóban indokolatlan lenne e határidőt tulajdonképpen értelemben vett elévülési határidőnek tekinteni, ennek nyugvásáról, illetve megszakadásáról nem beszélhetünk. Kovács László sem nevezte ezen objektív határidőt elévülési vagy jogvesztő jellegűnek 2013-ban, viszont olyan anyagi jogi határidőnek tekintette, amelynek elmulasztása nem menthető ki.⁵² Kisfaludi András sem nevezte sem elévülési, sem jogvesztő határidőnek, de az általános elévülési határidőhöz képest látta indokoltnak a rövidebb, hároméves igényérvényesítési határidő bevezetését.⁵³

A fent említett dichotóm megközelítés jutott megint csak érvényre az Új Ptk. Tanácsadó Testülete véleményében, amelyet a Ptk. 6:223. § (2) bekezdésébe foglalt kettős határidő és a Ptk. 6:21. §-ába foglalt fent említett rendelkezések egybevetésével fogalmazott meg:

„(A) Ptk. 6:223.§ (2) bekezdésében foglalt harminc napos szubjektív határidőre a jogvesztést kimondó szabály hiányában az elévülés szabályait kell alkalmazni. A Ptk. 6.223. § (2) bekezdésében foglalt hároméves objektív határidő kapcsán sem mond ki jogvesztést a jogszabály, azonban

51 Vö. ZOLTÁN ÖDÖN 1975 őszén előterjesztett írásbeli véleménye a 1959-es Ptk. 77-es novellájához (A Ptk. módosítása: A szerződés, Felelősség szerződésen kívül okozott károkért) = Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi Novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 710–711, <https://ptkiratok.hu/ptk/ptk1959-77.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 30.).

52 Vö. KOVÁCS LÁSZLÓ: XIV. Cím: Tulajdonátruházó szerződések = Az új Ptk. magyarázata VI/IV, szerk. WELLMANN György, HVG-ORAC, Budapest, 2013, 56.

53 KISFALUDI ANDRÁS: XIV. Cím. Tulajdonátruházó szerződések = Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz, 2. kötet, szerk. VÉRÁS Lajos, GÁRDOS István, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 1827–1869, 1847.

a norma szövegéből, amely szerint a hatálytalanságból eredő igényeket a jogosult a szerződéskötéstől számított három év elteltével nem érvényesítheti, egyértelműen következik a jogérvényesítés kizártsága a határidő eltelte után. A Tanácsadó Testület egységes álláspontja szerint ezért a Ptk. 6.223.§ (2) bekezdésében foglalt hároméves objektív határidőt akkor is jogvesztőnek kell tekinteni, ha ezt a jogszabály kifejezetten nem mondja ki.”⁵⁴

Itt kell újra visszautalni Kiss Albert gondolataira. Az igényérvényesítési határidők merev, kategorikus megközelítése bizonyos mértékig szolgálja ugyan a jogbiztonság követelményét, de az egyes polgári jogi igények sokfélesége az időmúlás enyészető hatásának is ezerszínű, jogilag releváns következményét eredményezi. Az elévülési és a jogvesztő határidő merev elválasztása és szabályainak rugalmatlan alkalmazása ezért nem célszerű. Az igényérvényesítési határidők között valóban az elévülés vált meghatározóvá, amelynek szabályait azonban elsősorban a kötelmi követelések érvényesítésére szabták. Ehhez képest további elméleti kérdés, hogy a jogvesztő határidőt ettől elkülönítetten kezeljük, vagy az „elévülés” olyan speciális eseteként kezeljük, ahol a gyenge következmény,⁵⁵ az adós javára biztosított kifogás helyett a határidő elteléséhez erősebb jogkövetkezmény társul, az alanyi jog megszűnése, és annak folyását is nehezebb feltartóztatni.

6. Összegzés

Tanulmányomban a polgári jogi igények érvényesítésére nyitva álló határidők sokféleségére kívántam felhívni a figyelmet, amelyet a jogalkotó jobbra az elévülési vagy jogvesztő határidő párosával kívánt szabályozni, eleget téve a jog kiszámíthatósága, a jogbiztonság követelményének. Számos esetben azonban a jelenlegi Ptk. rendszerében is fellelünk olyan különleges viszonylatokat, ahol az adott jog gyakorlásának, igény érvényesítésének speciális természetéből adódóan annak idődimenziója is speciális, rugalmas megközelítést kíván. Ezen határidők folyásukban és következményeikben többé-kevésbé kilógnak az egyébként rendszerében a leginkább kiforrott elévülési szabályok adta keretek közül is, viszont a tulajdonképpeni értelemben vett jogvesztést eredményező hatással sem járnak.

Egyetértünk *Csehi Zoltán*nal, hogy a kötelmi jogi igény a vagyonszerzés vitatását rövid időkorlátok közé szűkíti, amely a vagyonszerzés védelmét szolgálja.⁵⁶ Az elővársárlási jogot sértő szerződés hatálytalanságából fakadó igények érvényesítésére adott

54 Új Ptk. Tanácsadó Testülete véleménye a Ptk. 6:223. § (2) bekezdés értelmezéséről, <https://tinyurl.com/emz8ywuj> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.).

55 Christian von BAR: *Draft Common Frame of Reference (DCFR). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Outline Edition*. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). Based in part on a revised version of the Principles of European Contract Law, szerk. Christian von BAR, Eric CLIVE, Hans SCHULTE-NÖLKE, Hugh BEALE, Johnny HERRE, Jérôme HUET, Matthias STORME, Stephen SWANN, Paul VARUL, Anna VENEZIANO, Fryderyk ZOLL. Sellier, Munich, 2009, 1222.

56 CSEHI Zoltán: *A Polgári Törvénykönyv időfogalma és magánjogunk időfelfogása*. Jogtudományi Monográfiák 4, Pázmány Press, Budapest, 2013, 25.

szubjektív és objektív határidők mögött valóban a függő, bizonytalan helyzet végleges lezárása, a vagyonszerzés védelme megfontolások is észlelhetők. Elsődleges irányító szempont viszont az a gondolat volt, hogy e határidő biztosítása által ne kerüljön jobb helyzetbe az elővásárlásra jogosult azon helyzethez képest, ha a tulajdonos vele az eladási ajánlatát szabályszerűen közli.

Az elévülési szabályok körében tértem ki a rendszerben gondolkodás fontosságára. Véleményem szerint a harmincnapos határidő, annak rövidegsége, szinte prompt reagálást kívánó jellege és az élethelyzetek sokszínűségéből adódóan nehezen feltárható szubjektív körülménytől, a tudomásszerzéstől függő kezdete, e két tényező együttese eredményezi azokat a bírói gyakorlatban megjelenő problémákat, amelyek az igényérvényesítés jogszerűségének bizonytalanságát hordozzák, és a jogalkalmazókat az elévülési szabályok véleményem szerint alapvetően nem erre felépített szabályainak hajlítására kényszerítik.

Irodalomjegyzék

1. Christian von BAR: *Draft Common Frame of Reference (DCFR). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Outline Edition*. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) . Based in part on a revised version of the Principles of European Contract Law, szerk. Christian von BAR, Eric CLIVE, Hans SCHULTE-NÖLKE, HUGH BEALE, Johnny HERRE, Jérôme HUET, Matthias STORME, Stephen SWANN, Paul VARUL, Anna VENEZIANO, Fryderyk ZOLL, Sellier, Munich, 2009.
2. CSEHI Zoltán: *A Polgári Törvénykönyv időfogalma és magánjogunk időfelfogása*. Jogtudományi Monográfiák 4, Pázmány Press, Budapest, 2013.
3. CSÖNDES Mónika: *A bűncselekményt is megvalósító magatartással okozott kár, illetve nem vagyoni sérelem esetére előterjesztett kártérítési, illetve sérelemdíj iránti igény érvényesítésének és elévülésének egyes kérdései = Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok*, szerk. BODZÁSI Balázs, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2020, 75–98.
4. Alexander GRAWEIN: *Verjährung und gesetzliche Befristung*, Leipzig, 1880.
5. GROSSCHMID Béni: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből*. II. kötet, Grill, Budapest, 1932.
6. JÓJÁRT Eszter: *Diszpozitivitás a régi és az új Polgári Törvénykönyvben*, Magyar Jog, 2014/12, 673–685.
7. KEMENES István: *Az időmúlás joghatásával összefüggő egyes kérdések*. A Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2010. november 25-ei kollégiumi üléséhez készített vitaanyag, Bírószági Döntések Tára 2011/2.
8. KEMENES István: *Jogértelmezési bizonytalanságok az elévülés körül*, Polgári Jog, 2017/1, Fórum, 1–3.
9. KISFALUDI András: *XIV. Cím. Tulajdonátruházó szerződések = Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, 2. kötet, szerk. VÉKÁS Lajos, GÁRDOS István, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 1827–1869.
10. KISS Albert: *Az elévülés a magyar anyagi magánjogban*, Politzer, Budapest, 1902.
11. KISS Ferenc Kálmán: *A biztosítási szerződésekből eredő követelések elévülésének néhány aktuális kérdése*, Biztosítás és Kártérítés, 2021/1, <https://kbj.hu/szerkesztok-foruma-2021-1/> (letöltés ideje: 2022. 05. 30.)

12. KISS Tibor: *Elenyészhet-e az elővásárlási jog?* Magyar Jog, 2009/9, 546–554.
13. KOVÁCS László: *Változások az elévülés szabályaiban*, Cég hírnök, 2015/5, 3–7.
14. KOVÁCS László: *XIV. Cím: Tulajdonátruházó szerződések = Az új Ptk. magyarázata VI/IV*, szerk. WELLMANN György, HVG-ORAC, Budapest, 2013, 56.
15. LESZKOVEN László: *Az elővásárlási jogról – újra, de vélhetően nem utoljára*, Gazdaság és Jog, 2021/7–8, 12–18.
16. MENYHÁRD Attila: *Az érvénytelenség = 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja*, főszerk. CSEHI Zoltán, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2021, 1473, <https://www.mhk.hu/files/ptk-kommentar.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 10.)
17. MENYHÁRT Gáspár: *Elévülés és záros határidő*, Ajtai Nyomda, Kolozsvár, 1917.
18. PLÓSZ Sándor: *A keresetjogról (Első közlemény)*, Magyar Igazságügy 1876/5, 167–187.
19. PLÓSZ Sándor: *A keresetjogról (Második közlemény)*, Magyar Igazságügy 1876/5, 231–259.
20. PUSZTAHELYI Réka, VERESS Emőd: *Elévülési szabályok a jogbiztonság szolgálatában, a román és a magyar polgári törvénykönyvekben. Összehasonlító jogi tanulmány*, Magyar Jog, 2017/6, 373–383.
21. PUSZTAHELYI Réka: *A követelés bírósági eljárásban való érvényesítése – egy elévülést megszakító ok margójára*, Miskolci Jogi Szemle, 2014/2, 76–94.
22. PUSZTAHELYI Réka: *A magánjogi elévülés*, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2015.
23. PUSZTAHELYI Réka: *The Time Limits for Enforcing Claims and Exercising Rights: Preclusive Terms and Periods of Limitation in the light of the Proposal of the New Hungarian Civil Code*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, 2012/2, 551–571.
24. RUDOLF Loránt: *Az elévülés*, KJK, Budapest, 1961.
25. TÓTH Lajos: *A kereseti jog terminológiai fogalma = Emlékkönyv Grosschmid Béni jogtanári működésének harminczadik évfordulójára*, szerk. ÁGOSTON Péter et al., Rényi Károly Bizománya, Budapest, 1912.
26. VÉKÁS Lajos: *A diszpozitív szabályozás elve és az elvkérdőjelei a gyakorlatban*, Magyar Jog, 2018/78, 385–391.
27. VÖLCSEY Balázs: *Az elévülés szabályrendszere az anyagi jog és az eljárásjog összefüggésében = Elmélet és gyakorlat. Hagománytisztelet és modernitás*, szerk. JUHÁSZ Ágnes, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2022, 280–298.
28. ZOLTÁN Ödön: *A Ptk. módosítása: A szerződés, Felelősség szerződésen kívül okozott károkért (1975 őszén előterjesztett írásbeli véleménye a 1959-es Ptk. 77-es novellájához) = Az Igazságügyi Minisztérium iratanyaga az 1959-es Polgári Törvénykönyv 1977. évi Novellájának előkészítésével és hatályba léptetésével kapcsolatban*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 710–711, <https://ptkiratok.hu/ptk/ptk1959-77.pdf> (letöltés ideje: 2022. 04. 30.)